

11. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів : навчальний посібник. – Видання 2-ге. – К. : Атіка, 2002. – 640 с.
12. Ландіна А. В. Моральність як об'єкт кримінально-правового захисту // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : збірник наукових праць. – № 3. – 2003. – С. 194-204.
13. Исаев Н. А. Сексуальные преступления как объект криминологии. – СПб. : Изд-во Р. Асланова “Юридический центр Пресс”, 2007. – 486 с.
14. Сердюк П. П. Моральність як об'єкт кримінально-правової охорони // Кримінальне право України: теорія і практика. – № 1. – 2007. – С. 3-26.
15. Серета А. В. Кримінально-правове регулювання протидії проституції у зарубіжних державах // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 13-15 квітня 2007 р. – У 2-х ч. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – Ч. 2. – 338 с.
16. Плотнікова А. В. Кримінальна відповідальність за організацію заняття проституцією : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Плотнікова ; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2010. – 20 с.
17. Филимонов В. Д. Норма уголовного права. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – 281 с.
18. Плотнікова А. В. Диференціація кримінальної відповідальності за організацію заняття проституцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvknivs/2009_3/plotnikova.htm

Титенко И. М. Сутинерство или вовлечение лица в занятие проституцией: вопрос объекта состава преступления

В статье исследованы вопросы объекта состава преступления “Сутинерство или вовлечение лица в занятие проституцией”. Подано собственное определение объекта данного преступления.

Ключевые слова: *сутинер, проституция, преступление, объект, моральные ценности, законодательство.*

Titenko I. M. Pimping or involving a person in prostitution: question of object composition of crime

In article questions of object of structure of a crime “The pimping or involving of the person in employment by prostitution” are investigated. Own definition of object of the given crime is submitted.

Keywords: *the souteneur, prostitution, a crime, object, moral values, the legislation.*

Тітко Е. В.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПРАВОМІРНЕ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ В ІНТЕРЕСАХ ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена проблемі правомірного обмеження свободи вираження поглядів. Особлива роль відводиться аналізу поняття свободи вираження поглядів та її обмеженням відповідно до ст. 10 Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини в інтересах захисту національної безпеки на прикладі практики Європейського Суду з прав людини (справа Хаджіанастасіу).

Ключові слова: *свобода вираження поглядів, правомірне обмеження свободи вираження поглядів, національна безпека, територіальна цілісність, громадянська безпека, законність, демократична необхідність.*

Проблема свободи вираження поглядів та її правомірне обмеження завжди було актуальним питанням для обговорення всією світовою спільнотою. Так як свобода вираження поглядів це продукт мислення, який дає можливість пізнання, як навколишнього середовища так і себе. Свобода судження характеризує духовну свободу кожної людини, її внутрішній світ. Погляди й думки лежать у підґрунті будь-якої діяльності кожного, зумовлюючи її соціальну активність.

Актуальність питання правовірного обмеження полягає у тому, що поняття “права на свободу вираження поглядів”, сьогодні визнано одним із основоположних прав індивіда, які повинні обмежуватися в умовах збереження тих сам прав людини у демократичному суспільстві.

Проблематика дослідження даного питання полягає у важкості встановлення межі свободи та її обмеження в умовах різного тлумачення країнами світу даного права.

Правомірне обмеження свободи вираження поглядів є надзвичайно актуальним і для нашої держави, особливо протягом останніх дванадцяти років – із здобуттям незалежності України у 1991 р. та після ратифікації Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини, а головне – з прийняттям Основного Закону – Конституції. Дослідження цього питання є необхідним для України, так як дане право на теренах нашої держави має неоднозначний характер і в більшості випадків стосується лише свободи слова, свободи інформації (переважно – це справи за позовами до засобів масової інформації про захист честі та гідності, відшкодування моральної шкоди, заподіяної поширенням інформації, що не відповідає дійсності).

Визначення змісту й характеру права на свободу вираження поглядів знайшли своє відбиття у загальнотеоретичних і практичних дослідженнях М. Маковей, О. Чефранової, І. Камінськи. У вітчизняних публікаціях окремі аспекти цієї проблематики висвітлені такими вченими, як А. В. Полешко, Н. М. Раданович, Н. М. Петровою, В. В. Лутковською, А. М. Колодій, А. Ю. Олійник та іншими.

Найстаріший та найвпливовіший інститут забезпечення та захисту прав людини на європейському рівні – лишається Рада Європи в рамках якої було прийнято головний документ у сфері основоположних прав та свобод людини – Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) [7, с. 87].

Стаття десята даної Конвенції проголошує кожного право на свободу вираження поглядами, яке складається із свободи дотримання власних поглядів, свободи отримувати інформацію та ідеї, а також свободи розповсюджувати інформацію [3]. Відповідно до Резолюції 428(1970) Парламентської Асамблеї Ради Європи, чітко зазначено, що свобода вираження “включає в себе право шукати, отримувати, передавати, публікувати та розповсюджувати інформацію, яка має суспільний інтерес” [11].

Свобода дотримуватися власних поглядів виступає первинною умовою для інших свобод. Держава не повинна піддавати своїх громадян ідеологічній обробці, а також проводити відмінності між окремими людьми на основі тих самих переконань, яких вони дотримуються. Більш того, сприяння з боку держави щодо розповсюдження односторонньої інформації може слугувати серйозною та неприйнятною перешкодою для свободи вираження поглядів [1, с. 230].

Відповідно до Конвенції, право на свободу вираження поглядів передбачає

індивідуальну самореалізацію, розкриття правди та запобігання помилок, ефективну участь у демократичному розвитку держави, заохочення толерантності, взаєморозуміння та запобігання конфліктів [7, с. 87-90].

Правомірне обмеження прав людини має таку ж вагу, як і свобода вираження з дотриманням принципу захисту. Для того щоб запобігти зловживанням з боку держав, Європейська комісія з прав людини встановила правило чіткого витлумачення та розумінні критерії правомірно обмеження, яке було сформульоване у справі “Санді Таймс”. Правило чіткого витлумачення задовольняє одночасно дві головні умови, які властиві всім обмежувальним пунктам, що розглядаються: будь-які обмеження прав і свобод мають бути “законними”, а також “необхідними у демократичному суспільстві” [2, с. 57].

Коли розглядається справа, в якій уряд посилається на одне або кілька обмежувальних положень цих статей, Європейська комісія з прав людини та Європейський суд з прав людини здійснюють певний аналіз. Насамперед, вони визначають чи діяла держава “відповідно до закону” [5, с. 24-25]. Якщо конвенційний орган визнає, що відповідь є негативною, то в такому разі встановлюється порушення і далі справа не розглядається. Якщо ж органи вирішують, що дії уряду відповідають стандартам законності, тоді далі розглядається питання чи можуть ці дії вважатися “необхідними у демократичному суспільстві” для досягнення однієї з законних цілей, перелічених у відповідній статті [10].

Так, відповідно до одного з пунктів ст. 10 здійснення правомірного обмеження свободи вираження поглядів є необхідним в інтересах національної безпеки, яка є захищеністю життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства й держави за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Національні інтереси розглядають життєво важливі матеріальні, інтелектуальні й духовні цінності, визначальні потреби суспільства й держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет та прогресивний розвиток держави [6, с. 399-398].

Національна безпека виступає концентрованим виразом сукупності умов, що розвиваються у військовій, внутрішньо- і зовнішньополітичній сфері, інформаційному, екологічному, науково-технічному та низці інших напрямів суспільної еволюції [8, с. 266].

Об’єктами національної безпеки є: людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності; інформаційне і навколишнє середовище, природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність [4, с. 67].

В цих умовах правомірне обмеження прав людини в інтересах демократії є вагомим чинником та критерієм збереження безпеки держави та суспільства в цілому.

Наглядовим прикладом застосування практики реалізації даного положення в рамках практики Європейського суду з прав людини є справа Хаджіанастасіу (проти Греції 1992 р.). Відповідно до рішення Суду була застосована ч. 2 ст. 10 правомірне обмеження свободи вираження поглядів в інтересах захисту національної безпеки та цілісності держави [5, с. 21].

Військовослужбовець Хаджіанастасіу на той час був авіаційним інженером, капітаном військово-повітряних сил Греції, який відповідав за проект розробки та виробництва ракет. Дана інформація носила характер “військової таємниці”. Хаджіанастасіу передав секретну інформації приватній компанії ELFON за певну плату. Суд військово-повітряних сил Афін визнав його винним у скоєні злочину. Апеляційна інстанція військово-польового суду Афін підтримала дане рішення [9].

Офіцер звернувся до Європейського Суду з прав людини посилаючись на порушення ч. 1 ст. 10 щодо порушення права на свободу вираження поглядів. Суд зазначив, що свобода вираження дійсно гарантується ч. 1 ст. 10 і розповсюджується не лише на цивільних, а й на військовослужбовців, але вище винесені рішення не вийшли за межі ч. 2 ст. 10 щодо правомірного обмеження свободи вираження поглядів. Суд наголосив, на тому, що порушення ч. 1 ст. 10 можливе, якщо дане рішення не було передбачене законом та виходило за рамки необхідності у демократичному суспільстві. Тому, Суд вважає, що втручання було правомірним, так як покарання застосовувалося щодо розкриття інформації, яка була засекречена, що є законним та необхідним у демократичному суспільстві з метою захисту національної безпеки країни та суспільного порядку в цілому [9].

Уряд країни неодноразово наголошував на тому, що розкриття даної інформації щодо інтересів держави в даній сфері виробництва зброї здатна нанести значних збитків національній безпеці країни. До того ж, необхідно прийняти до уваги статус офіцера, де ключовими елементами виступали обов’язковість та відповідальність, які покладаються на кожного військовослужбовця. Тому, Хаджіанастасіу повинен був неухильно дотримуватися своїх зобов’язань.

Суд вказує на те, що засекречувати всю інформацію державою щодо сфери національної безпеки, також є критерієм порушення права на свободу вираження поглядів. Так, дійсно існують певні дані, які можуть і повинні бути засекречені, особливо, якщо існують серйозні причини вважати, що їх розголошення можуть призвести до загрози національної безпеки. Більш того, конфіденційний статус інформації повинен мати обмежений характер у часі та у періодичності його збереження [9].

Суд, зазначає, що засекречення чи розсекречення інформації, яка стосується національної безпеки треба здійснювати із обережністю, в умовах фактору зацікавленості спільнотою в отриманні даної інформації, з метою збереження національної безпеки держави та суспільства. Тобто, законодавство держав, у відповідності до норм міжнародного права забороняє в абсолютному та безумовному порядку здійснювати розповсюдження будь-якої інформації стосовно питань національної безпеки – порушення якої є реалізація ч. 2 ст. 10 Конвенції [5, с. 46].

Таким чином, Європейський Суд з прав людини постанови, що порушення ч. 2 ст. 10 не мало місця і правомірне обмеження права на свободу вираження поглядів Хаджіанастасіу було необхідним [9].

Тобто, обмеження свободи вираження поглядів в інтересах національної безпеки включає в себе заборону розголошення державної таємниці, заборону розголошення службової таємниці, невиконання обов’язків у випадках розголошення державної таємниці, що є необхідним в умовах збереження національної безпеки, громадського

порядку та цілісності держави.

Отже, дослідження питання правомірного обмеження права на свободу вираження поглядів в умовах захисту інтересів національної безпеки є важливим з метою розуміння даного поняття та права реалізації з ціллю уникнення негативних наслідків, які можуть набути різних масштабів спричинивши непередбачені збитки.

Використані джерела:

1. Ван Дейк и Ван Хооф. Клувер. Доклад Комитета министров / в сб. “Теория и практика Европейской Конвенции о правах человека”, 1990.– 413 с.
2. Европейский суд по правам человека. Избранные решения : в 2 т. – М. : “Норма”, 2000. – 143 с.
3. Конвенція про захист прав і основних свобод від 04 листопада 1950р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
4. Левченко К. Б. Людина. Свобода. Демократія : наукове видання. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 621 с.
5. Маковой М., Чернова Е. А. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 10. Право на свободу выражения своего мнения: прецеденты и комментарии – М. : Рос. акад. правосудия. 2001. – 151 с.
6. Право Европейского Союза : учебник для вузов / под ред. С. Ю. Кашкина.– М. : Юристь, 2003. – 925 с.
7. Рабінович П. Європейська конвенція з прав людини: особливості її тлумачення / П. Рабінович, С. Федик // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С. 86-91.
8. Україна в міжнародній системі захисту прав людини: теорія і практика / М. М. Антонович. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2007. – 382 с.
9. Case of Hadjianastassiou v. greece (Application no. 12945/87) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=2&portal=hbkm&action=html&highlight=&sessionid=81007209&skin=hudoc-en>
10. Case of the Sunday times v. the united kingdom (no. 2) (application no. 13166/87) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Sunday%20%7C%20Times&sessionid=81007209&skin=hudoc-en>
11. Resolution 428 (1970) Parliamentary Assembly Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta70/ERES428.htm>

Титко Є. В. Правомерное ограничение свободы выражения взглядов в интересах защиты национальной безопасности.

Статья посвящена проблеме правомерного ограничения свободы выражения взглядов. Особенная роль отводится анализу понятия свободы выражения взглядов и ее ограничения в соответствии со ст. 10 Конвенции о защите прав и основополагающих свобод человека в интересах защиты национальной безопасности на примере практики Европейского Суда по правам человека по делу Хаджианастасиу.

Ключевые слова: свобода выражения взглядов, правомерное ограничение свободы выражения взглядов, национальная безопасность, территориальная целостность, гражданская безопасность, законность, демократическая необходимость.

E. Titko. Legal restriction of human rights in the sphere of freedom of expression in interest of national safety.

The article is devoted the problem of freedom expression and its restriction in interest of national safety in accordance with article 10 Conventions about defense of rights and fundamental freedoms on the example of European Court on human rights practice case of Hadjianastassiou.

Key words: freedom of expression, legal restriction freedom of expression, national safety, territorial integrity, civil safety, legality, democratic necessity.